

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Corpus Juris Canonici

Gregor <XIII., Papst>

M. DC. LXI. Coloniae Munatianaee, 1661

5 Ex malè quæsitis eleemosyna non fit egenis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62953](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62953)

Nec a hoc quoque prætereundum esse duximus, quod
dam licet turpis cupiditate captos, usurariam exer-
cere pecuniam, & famore velle distulere. Quod nos,
non dicam in eos, qui sunt in clericali officio constituti,
sed in laicos cadere, qui Christianos se dici cupiunt,
condolemus. Quod vindicari acriter in eos qui fuerint
confutati, decernimus, ut omnis peccandi opportuni-
tas adimat.

C. VIII. *g. Efficaciter a clero turpia lucra
sestante.*
Item ex Nicæno concilio l. c. 17.

Quoniam multi clerici, avaritiæ causa turpia lucra se-
stantes, obliiti sunt divini præcepti, quo dictum
est: *Qui pecuniam suam non dedit ad usuram.* fove-
nantes, centenas exigunt; statuit hoc sanctum con-
cilium, ut si quis inventus fuerit post hanc definitio-
nem ultras accipere, vel ex quolibet tali negotio turpia
lucra sectari, vel etiam species frumentorum ad seculum
plum dare, omnis, qui tale aliquid conatus d fuerit ad
quæstum, deiciatur a clero, & alienus ab ecclesiastico
habeatur gradu.

*g. Supra dist. 47. hic idem canon assertur ex versione Dionysii,
qui non ex præfata, quæ est in collectione Isidorii.*

C. IX. *g. Turpe lucrum sequitur qui mi-
nuta sua plus vendat.*
Item Iulius Papa.

Quæque tempore messis, vel vindemix, non
concessitate, sed propter cupiditatem comparat an-
nonam vel vinum, vel ubi gratia, de duobus denariis com-
parat modium unam, & servat usque dum vendatur
denariis quatuor, aut sex, aut amplius, hoc turpe lu-
crum dicitur.

*g. Caput hoc ad Bartholæum & Tronem part. 6. cap. 261. & in
Dionymia vitæ ex decreto Iulii Pape usurarius misit. Verum
idem Ivo part. 13. cap. 1. vitæ ex capitularibus, quorum lib. 1. c. 197.
habetur.*

C. X. *g. Rapinam facit, qui usuram accipit.*
*Item Ambrosius in libro de bono
mortis, c. 12.*

Si quis usuram accipit, rapinam facit, vita non vivit.

C. XI. *g. Non minus crudelis est, qui pauperem
trucidat famem, quam qui devoti ali-
qua rapit.*

Quid si dicam de usuris, quas etiam ipse leges & ju-
dices reddi iubent? Aut crudelior est, qui subtra-
hit aliquid, vel eripit diviti, quam qui trucidat pau-
perem in morte? Hæc itaque huiusmodi male utique pos-
sidentur: & vellem ut restituerentur: sed non est, quo
iudice repetantur. Tam verò, si prudentes intueamur
quod scriptum est: *Fidelis hominis totus mundus
divitias sunt: infidelis autem, nec obolus:* nonne om-
nes, qui sibi videntur gaudere licite conquisitis, eisque
ut nesciunt, aliena possidere convincimus? Hoc enim
certè alienum non est, quod iure possideatur: hoc autem
iure, quod iuste: & hoc iuste, quod bene. Omne igitur
quod male possideatur, alienum est: male autem possi-
det, qui male utitur.

Item Gregorius in libro 7. epistol. ad Siagium.

C. XII. *g. Alii illo usuram exigere possunt, cui
iure necemus.*

Alii illo usuram exigere, cui merito nocere deside-
ras: cui iure inferuntur arma, huius legitime indican-

*a. Bernhard. lib. 2. cap. 13. Anselm. l. 7. c. 143. Ivo part. 6. c. 65.
b. c. in Augustin. c. 40. dist. 47. quoniam multi. Barth. l. 2. c. 12.
Ivo part. 12. c. 1. Pal. 14. d. al. commentus. c. Capital. l. 1.
c. 13. Polyb. lib. 1. Barth. lib. 2. c. 127. Ivo part. 8. c. 101. & part. 13. cap. 21.
Pam. l. 2. c. 16. f. Polyb. l. 1. tit. 20. g. Prævidetur. h. l. 1. tit. 20.
g. Ivo part. 13. c. 17.*

tur usura, quem bello vincere facile non potes. De hoc
citò potes centesima vindicare te. Ab hoc usuram exige,
quem non sit crimen occidere. Sine ferro dimicat, qui
usuram flagitat: sine gladio sedet hoste ulciscitur, qui
fuerit usurarius exactor inimici. Ergo ubi jus belli, ibi
etiam jus usuræ.

QVÆSTIO V.

Quid verò elemosyna non sit facienda ex fenore, vel
usuris, nec ex quolibet male acquisito, Augustinus re-
spondet in libro de verbis Domini, serm. 33.

C. I. *g. De usuris elemosyna fieri
non possunt.*

Nolite a velle elemosynas facere de fenore & u-
suris.

C. II. *g. Oblatio de rapina reprobandur à Deo.*
Item Ecclesiastici 24.

Immolans b ex iniquo, oblatio est maculata. & infra.
Dona iniquorum non probat altissimus, nec respicit
in oblationes iniquorum: nec in multitudine sacrificio-
rum eorum propitiabitur peccatis. Qui offert sacrificium
de substantia pauperum, quasi qui victimam filium in
conspectu patris sui. Panis egentium, vita pauperis est.
Qui defraudat illum, homo sanguinis est. Qui aufert in
sudore panem, quasi qui occidit proximum. Qui effundit
sanguinem, & qui fraudem facit mercenarij, frates
sunt.

C. III. *g. Non est aliquid rapiendum diviti-
bus, ut detur egenis.*
*Item Augustinus in lib. 10. homiliarum,
hom. 7.*

Fortè aliquis hoc secum cogitat, & dicit: multi sunt
Christiani divites, avari, cupidi, non habeo peccatum,
si suum illis abstulero, & pauperibus dederò. Vnde
enim illi nihil boni agunt, mercedem habere poterò,
si ego elemosynas dederò. Etiam in hac re parcat u-
nuiquisque animæ suæ: quia huiusmodi cogitatio ex
diaboli calliditate suggeritur. Nam etiam si totum tri-
butum pauperibus quod abstulerit, addit potius peccata,
quam minuat.

C. IV. *g. De eodem. PALEA.*
[Item Hieronymus.]

Nemo qui rapit, moriens, si habet unde reddat, sal-
vatur. Si eos, quorum fuit, invenire non poterit, eccle-
sias, vel pauperibus tribuat.

*g. Hæc & sequenti Palea absunt à pluribus, vetustis, etiam in quibus
cetera esse solent. In uno autem habentur supra, ead. g. 40.
p. 6. si quis usuram.*

C. V. *g. De eodem. PALEA.*
[Item Ambrosius.]

Rapinam emere non licet, nisi ea intentione, ut cui est
oblata, reddatur.

C. VI. *g. Furtivum committit, qui inventum non
reddat.*
*Item Augustinus in lib. 10. d. homilia-
rum, hom. 9.*

Si qui invenisti, & non reddidisti, rapuisti: quantum
potuisti, fecisti. Quia plus non invenisti, ideo non plus
rapuisti. Qui alienum negat, si possit & tolleret. & pau-
per interiret. *g. Deus cor interrogat, non manum.*

C. VII. *g. Qui de rebus concessis, & bene questis
elemosynas impendit, illa places
Deo.*

Item Gregorius lib. 7. epistol. ad Siagium.

Elemosyna f. redemptoris nostri oculis illa placet:
quæ non ex illicitis rebus, & iniquitate conge-

*a. Ivo part. 13. c. 16. b. immolantis. [orig. c. al. in rapina mo-
riens. d. Es. serm. 12. de verbis Apostoli. e. Polyb. l. 6. tit. 26. f. P-
10. lib. 2. tit. 20. g. Amb. l. 2. c. 191.*

ritur, sed quæ de rebus concessis, & bene acquisitis impenditur.

In epistola B. Gregorii, verbis huius capituli proponitur: verbum capiti, non est patienda, supra, l. 9. 1.

C. VIII. § Peccati, qui rem inventam non reddidit.

Item Hieronymus in lib. a Levitei.

Multum sine peccato putant esse, si alienum, quod invenierint, teneant: & dicunt, Deus mihi dedit, cui habeo reddere? Dicitur ergo peccatum hoc esse simile rapinæ, si quis inventam non reddat.

C. IX. § Bonus usus non justificat iniuste quaesita.

Item Augustinus libr. de bona conjugali, cap. 14.

Neque enim si agris iniuste ac perperam in vasis, ita quisque & utatur, ut ex eorum fructibus largas eleemosynas faciat, ideo rapinam justificat. Neque si alius ruri paterno, vel iuste quaesito, & avarus incubat, ideo culpanda est juris civilis regula, qua possessor legitimus factus est. Nec tyrannice factionis pervertitibus laudabilis erit, si regia clementia tyrannus subditos tractet. Nec vituperabilis ordo regie potentatis, si Rex crudelitate tyrannica faviat. Aliud est namque iniusta potentate iuste velle uti: & aliud est iusta potentate iniuste velle uti.

Item Ambrosius lib. 3. de officiis, c. 9.

Denique si non potest subveniri alteri, nisi alter lædatur, commodius est neutrum juvari, quam gravari alterum. Ideoque in causis pecuniariis intervenire non est sacerdotis: in quibus non potest fieri, quin frequenter lædatur alter, qui vincitur: quoniam in recedens beneficio de victimam arbitrat. Sacerdotis est igitur nulli nocere, prodesse velle omnibus: posse autem solius Dei esse.

C. XI. § Eleemosyna & sacrificia non placent Deo, qua offeruntur ex seelere.

Item Gregorius in regulo lib. 7. in dist. 2. epist. 126.

Scriptum est: d. [Victima impiorum abominabilis Deo: vota iustorum placabilia:] neque enim in omnipotentis Dei iudicio, quod datur, sed à quo datur, inspicitur. Hinc est enim quod scriptum est: Respexit Dominus ad Abel, & ad munera eius: ad Cain autem, & munera eius non respexit. Dicitur quippe, quia Dominus respexit ad munera, pramissit sollicitudine, quia respexit ad Abel. Ex qua re patenter ostenditur, quia non offerens à muneribus, sed munera ab offerente placentur. [Dona f. quippe iniquorum non probat altissimus: nec respicit in oblationes eorum, nec in multitudinem sacrificiorum, eorum propitiabitur peccatis.]

Item, [Longè & est Dominus ab impiis: & orationes iustorum exaudit.]

Item, [Placuerunt.] Hucusq. B. Gregorius, sicut supra, 3. q. 7. c. in gravibus, est natus.

Contra in Exodo h. legitur, quod filii Israel, exiituri de Aegypto, a vicinis suis acceperunt munus vasa aurea & argentea, ex quibus postea edificaverunt tabernaculum Domino. Hu respondet Augustinus in lib. quest. Exod. 9. 39.

C. XII. § Non licet aliena rapere exemplo Israelitarum spoliantium Aegyptios.

Dixit & Dominus ad Moysen: [Petat vir à proximo, & mulier à proxima, vasa aurea & argentea, &

a Origene hom. 4. ad c. 6. Levitici. b al. quisquam. c 3. q. 7. in gravibus. d Proverb. 15. e Genes. 4. f Ecclesiast. 3. 4. g Proverb. 15. h Exod. 3. i Paulus alter in orig. k Baruch. Lii. c. 3. l v. p. 13. c. 2.

vellem.] Non hinc quisquam sumendum exemplum rapere debet ad expoliandum illo modo proximum. Hinc enim Deus iussit, qui noverat, quid quemque pariter noceret. Nec Israelitæ furum fecerunt: sed Deo iubente ministerium præbuerunt.

Item obicitur. Aliena rapere non est contra præceptum. Hinc sequitur Dei mandato rapina videtur prohibita. Sed nonnulli dicunt, omnia illicita usurpato re bona intelligitur.

C. XIII. § Maiora pena est videtur aliquod eripere, q. am furari.

Unde Augustinus in eodem lib. 9. 1.

Penale a est occulte auferre: multo maiori precepto est visibiliter eripere. Auferre ergo nolentibus, culte, sive palam, habet præceptum suum. Furti enim nomine bene intelligitur omnis illicita usurpatione potestatis. Non enim rapinam permittit, qui furtum prohibet, sed utiq. furti nomine in lege veteris totum significatum intelligi voluit. A parte enim reus significatum, quidquid illicitè rerum proximi auferatur.

Item, [Furti enim.] Hæc sunt verba B. Augustini, in orationibus dicitur: qua autem anteceditur, apud ipsam non legitur. Integer locus B. Augustini de furtis, & molibus, habetur in 9. 4. meretricibus.

Hu austeritatis probatur, quod neq. ex rebus inveniuntur male conquisitis, eleemosynam quiquam facere potest.

4 pars. Sed Augustinus contra restatur furtis, 3. de Domini, dicens.

C. XIV. § De male acquisito bonum fieri potest.

Non habetis de malo, nolite acquirere de malo bonum tu, qui bonum facis de malo, & cum male aliquid boni facere de malo, non remaneat nisi Nummi tui convertuntur in bonum, tu autem pannes malus?

Sed hoc multipliciter intelligitur. Facit enim de malo bonum reddit quod illicite abfuit. Nominè etiam mali, cura & mortalius exprimitur. De male ergo bonum facit, qui male dispensat, quod cum labore & sollicitudine acquiritur. Evangelii, c. [Facite vobis amicos de mammona impiorum.]

ex malo acquiritur, quod ex turpi causa possidet: vel in hiominibus ex arte, quam docet, vel ex futuris, que presentia nulla lucratur. Quæ vero de malo sic acquiruntur, in bonis sunt converti. De peccato etiam aliqua nonnulla sunt, que pauperibus iuste erogantur.

C. XV. § Quæ male acquiruntur, aliquando in bonum possunt expendi.

Unde Augustinus ad Macedonum, epist. 10.

Non d. sanè, quidquid ab invito sumitur, non se auferatur. Nam perique nec medico accipere, nec dere honorem suum, nec operario mercedem. Item, men hæc quæ ab invito accipiunt, per iniuriam accipiunt, quæ potius per injuriam non darentur. Sed ideo debet iudex vendere iustum iudicium, & accipere rum testimonium, quia vendit ad vocat iustitiam, cinium, iustiperit verum consilium. Illius utramque partem ad examen f. adhibentur. Illius parte consistunt. Cum autem iudicia & testimonium nec iusta, nec vera vendenda sunt, iniqua & falsa duntur: multo sceleratius utique pecunia sumitur, scelerate etiam, quamvis à volentibus datur. Illius solet tanquam male sibi ablata pecunia sumitur, qui iustum iudicium emit: quoniam venale esse oportet. Qui vero pro iniquo iudicio dedit, vel qui non inferioris loci, quæ ab utraque parte non ter accipiunt, sicut officialis, & qui g. amovetur, &

Item, [Longè & est Dominus ab impiis: & orationes iustorum exaudit.]

Item, [Placuerunt.] Hucusq. B. Gregorius, sicut supra, 3. q. 7. c. in gravibus, est natus.

Contra in Exodo h. legitur, quod filii Israel, exiituri de Aegypto, a vicinis suis acceperunt munus vasa aurea & argentea, ex quibus postea edificaverunt tabernaculum Domino. Hu respondet Augustinus in lib. quest. Exod. 9. 39.

C. XII. § Non licet aliena rapere exemplo Israelitarum spoliantium Aegyptios.

Dixit & Dominus ad Moysen: [Petat vir à proximo, & mulier à proxima, vasa aurea & argentea, &

a 32. quest. 4. meretricibus. Sent. 3. dist. 37. Baruch. L. c. 3. p. 13. c. 2. Polyb. l. 6. tit. 16. Anf. l. 11. cap. 109. b Prop. 3. c. 1. Luc. 16. d Polyb. l. 6. tit. 16. e Sup. 21. q. 2. nonnulli dicunt. g. a quo.] orig.

admoveat officium. Ab his extorta per immoderatam impunitatem, repeti solent: data i per tolerabilem confidendum, non solent: magisque reprehendimus, qui talia invidiam repeterunt, quam qui ea de more sumpturunt: quoniam multa necessitate personarum rebus humanis vel inveniatur huiusmodi commodis, vel tenentur. Quod illi si vitam vitam mutaverint, aut excellentioris confecerint sanctitatis gradum, facilius ea, quæ hoc modo acquirunt, tanquam sua pauperibus largiantur, quam eis, à quibus accepta sunt, tanquam aliena restituant. Qui vero contra jus societatis humanae furtis, rapinis, calumniis, oppressionibus, invasionibus abstulerint, reddenda potius, quam donanda censemus, Zachari & publicani Evangelico exemplo.

¶ Data per tolerabilem confuetudinem, non solent. Adhuc sunt hæc ex originali, sine quibus sequentia non facti consueverunt.

QVASTIO VI.

¶ Videtur panitentia agi non posse, nisi res aliena reddatur, restitatur Augustinus ad Macedonium, epistolam 54.

C. I. ¶ Panitentia non agitur, si alienares non restituantur.

Si res aliena, propter quam peccatum est, cum reddi potest, non restituitur, non agitur poenitentia, sed fingitur. Si autem veritate agitur, non remittitur peccatum, nisi restitatur ablatum: sed, ut dixi, cum restitui potest. Peraneque enim qui auferat, amittit, five alios patiendo malos, five ipse vivendo: nec aliud habet, unde restitatur. Hinc certe non possumus dicere, reddere quod abulisti, nisi eum habere credimus, & negare. Vbi quidem si aliquis sustinet cruciatum, & repente, dum existimatur habere quod reddat, nulla est iniquitas: quia est non est, unde reddat & ablatam pecuniam, merito tamen, dum eam per molestias corporales reddere d compellitur, peccati, quo male ablata est, penas luit. Sed inhumanum non est, etiam pro talibus intercedere, tanquam pro reis criminum, non ad in hominem sciat, & paulo post. Illud vero fidentissime diximus, eum, qui pro homine ad hoc intervenit, ne male ablata restitatur, & qui ad se confugientem (quantum honeste potest) ad restituendum non compellit, scilicet esse fratrem & criminis. Nam misericordiam operam nostram talibus subtrahimus, quam impendimus. Non enim operam fert, quid peccandum adjuvat, ac non potius subvertit, atque opprimat. Sed nunquid ideo nos aut exigere, aut ad exigendum tradere, vel possumus, vel debemus? Agimus quantum Episcopalis facultas dat, & humanam quidem nonnunquam, sed maxime ac semper divinum iudicium comminantes. Nolentes autem reddere, quos novimus, & male abstulisse, & unde reddant habere arguimus, increpamus, obtestamur, quosdam etiam, quosdam psalmi, sicut diversitas personarum diversam videtur posse recipere medicinam.

¶ Repente dicitur emendationem ex codice epistolam Vaticanam & aliter Antverpiensis cum antea legeretur, repente. ¶ Adjuvat] Quæ sequuntur, emendata sunt ex codicibus epistolam in pressis & manuscriptis. Antea legebatur, qui ad peccandum adjuvat, ac non potius adjuvat, sed obviat subvertendo, atque opprimendo. Glossa autem optime convenit in vocem, adjuvat, suo loco positam.

a Luc. 19. Sequitur apud B. August. c. quid dicam sup. ca. 9. d. b. Poly. lib. 6. tit. 16. c. 4. & p. 13. c. 25. c. al. luit. d. al. reddere. e. datur. [orig. f. & deprehendit.] orig. g. al. velle accipere.

2 pars. Si verò rem alienam quis consecraverit, non eandem, sed astatim eam restituere debet.

C. II. ¶ Quæ rem alienam consecrat, eius astatim restituenda sunt.

Unde Gregorius lib. 7. indit. 2. epist. 38. Fan- tino defensori.

Comperimus nullam exitisse causam, pro qua res Iudaorum i potuissent rationabiliter occupari, atque eas esse inconsculte ac temere consecratas. Idcirco experientie tue præcipimus, ut quia, quod semel consecratum est, in eis non valet retrahere, studii tui sit, ut ipse Episcopus debeat pretium dare.

¶ Iudaorum] Reposita est hæc dictio ex epist. B. Gregorii, ut intelligatur facilius, quo referantur ea, quæ in hoc capite continentur: ac nonnulla etiam alia, sunt emendata.

3 pars. Pra malis autem apud Principes ecclesia debet intercedere, non eos temerario ausu defendere.

C. III. ¶ Ecclesia pro malis intercedat, non eos temerario ausu defendat.

Unde Gregorius Romano defensori, lib. 7. indit. 2. epist. 24.

¶ Qui in furtis publicis implicati sunt, à nobis non videantur iniuste defendi, ne opinionem male agentium ex indifferetia defensionis ausu in nos ullo modo transferamus: sed quantum decet ecclesiam, admonendo, & verbum intercessionis adhibendo, quibus valetis succurrere: ut & illis opem feratis, & opinionem sanctæ ecclesiæ non inquinatis.

¶ Insa. 23. q. 1. res. refertur summa huius capituli, cum hic sint propria verba B. Gregorii.

4 pars. Furtum autem non tam in quantitate rei, quam in affectu furtantis consideratur.

C. IV. ¶ Non solum in maioribus furtis committitur, sed etiam in minoribus.

Unde Hieronymus in epistolam ad Titum, ad c. 2.

¶ Vt b autem non solum in maioribus, sed etiam in minoribus iudicatur. Non enim id quod furto ablatum est, sed mens furtantis attenditur. Quomodo in fornicatione non idcirco diversa sit fornicatio, seu mulier sit pulchra aut deformis, ancilla aut ingenua, pauperula aut opulenta, sed qualiscunque illa fuerit, una est fornicatio; ita & in furto, quantumcunque quis abstulerit, furti crimen incurrit.

¶ Referuntur verba B. Hieronymi, nonnulli tamen omisit, & mutatis: quemadmodum etiam apud Burchardum & Irenæum.

CAUSA XV.

Videtur sacerdos c in crimen carnis lapsus esse perhibetur, antequam sacerdotalem benedictionem consequatur. Postquam vero sacerdotium accepit, in suorum versus quendam interficit. Recipit vero sanitate, apud Episcopum accusatur ab eo, cum qua lapsus esse dicitur. Episcopus autem die Dominico causam examinat. Sacerdos iudicatur crimen sibi illatum: quotidano clericorum sibi patrocinia querit: illi verò non sine pretio sibi patrocinantur: tandem Episcopus confessionem quasi iuribus extorquet. deorum solus & absq. synodali audientia illam sententia ferit.

- 1. Quaritur autem an ea, qua mente alienata sunt, sint imputanda.
2. Secundo, an pro insensu patrocinii liceat clericis movere exigere.
3. Tertio, an ex mulieris confessione iste sit condemnandus.
4. Quarto, an die Dominico eius causa sit ventilanda.
5. Quinto, an sibi neganti purgatio sit deferenda.
6. Sexto, an eius confessio cruciatibus sit extorquenda.

a Poly. lib. 6. tit. 16. b al. furtum. Poly. ibid. Burch. lib. 11. c. 13. Ivo p. 13. c. 41. g al. clericus.